

**PROBLEMS OF FORMING THE POLICY OF HISTORICAL
MEMORY IN UKRAINE**

**ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ ІСТОРИЧНОЇ
ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ**

Strilchuk L. V.

*doctor of historical sciences, professor, head of the department
of world history of Lesya Ukrainka Volyn National University
Lutsk, Ukraine*

Стрільчук Л. В.

*доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої
історії Волинського національного університету
імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

Засади формування державної політики пам'яті в Україні на тридцять другого році незалежності в умовах повномасштабної війни з російською федерацією продовжують залишатися дискусійними. Власне, як і саме поняття «історична пам'ять» щодо різних соціальних, регіональних та вікових груп є не вповні усталеним. А між тим, системні трансформації останніх десятиліть докорінно змінили акценти у підходах до розуміння та вивчення історичної минувшини та ролі у цьому процесі національної історичної пам'яті. То ж, на повісті денній новопосталої, на початку 90-х років ХХ століття, України особливої актуальності набули питання вивчення національної, замовчуваної раніше, історії, руйнація радянських історичних міфів та наративів і формування спільної колективної пам'яті, конструювання нових схем національної ідентичності.

Україна, як і більшість пострадянських республік, успадкувала пам'яттєву мапу «загальносоюзного» зразка із похибкою на національні історичні особливості, із певним набором героїв та визначних подій. Фактично, у період незалежності в українському суспільстві відбувається трансформація історичної пам'яті: уявлень про найважливіші дати та події, національних героїв. Українська дослідниця С. Набок вважає, що зміни у національній історичній пам'яті відбувалися на двох рівнях: у державній політиці пам'яті, що головним чином відбито у нормативно-правових документах та в уявленнях пересічних українців [2, с. 233].

Аналіз того, що саме «святкували»/«відзначали» в Україні на державному рівні впродовж трьох останніх десятиліть засвідчує факт непослідовності здійснення державної історичної політики та формування національної історичної пам'яті, і, як наслідок поляризація історичної пам'яті у суспільстві по осі «Схід – Захід».

Отож, детальніше розгляньмо, що відзначалося в Україні у роки незалежності. Не складно зауважити, що більшість свят залишилося у спалок від СРСР, наприклад, 8 березня, День міжнародної солідарності трудящих, 9 травня і т.д. Традиційними, і досить масовими, залишалися релігійні свята. Але поряд із цим починають з'являтися і дати пов'язані із національною історією, наприклад 14 жовтня – День Українського козацтва, який було запроваджено згідно Указу президента Л. Кучми у 1999 році [2, с. 238–239].

Парадоксально, але у тому ж таки 1999 році згідно Указу Л. Кучми на державному рівні було закріплено святкування Дня захисника Вітчизни і призначено його на 23 лютого. Як відомо, саме ця дата впродовж тривалих десятиліть відзначалася в СРСР як день радянської армії. У даному випадку, державна політика історичної пам'яті формувалася у межах радянських історичних нарративів.

У 2000 році Верховна Рада України ухвалює Закон «Про увічнення перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 років» [1]. Стосовно терміну «Велика Вітчизняна війна», як такого, є чимало заперечень та контраргументів і це тема для окремої розмови, але, у даному контексті, зауважу наступне: таке формулювання на державному рівні залишалось незмінним аж до 2014 року. Отож і у даному випадку державна політика історичної пам'яті перебувала у тенетах пострадянських історичних нарративів.

У 2010 році, у період президентства В. Януковича, на нормативному рівні було закріплено уявлення про відокремлення «Перемоги у Великій Вітчизняній війні» від подій Другої світової війни [1]. А уже в 2015 році Верховна Рада України ухвалила новий Закон «Про увічнення перемоги над нацизмом у роки Другої світової війни 1939–1945 роки». Фактично саме у цей період відбувається зміна риторики «перемог» та «визволень» на риторіку про масові жертви та трагічні сторінки і, саме у цей період, відбуваються найвідчутніші трансформації історичної пам'яті в українському суспільстві.

Ще один приклад, який на переконання авторки, яскраво засвідчує поляризацію історичної пам'яті в українському суспільстві. Кожен із українських президентів, відповідно до своїх бачень та переконань, впливав на формування державної політики історичної пам'яті. Зокрема, 1999 року, на підставі Указу Л. Кучми, на державному рівні відзначали «60-ти річчя возз'єднання українських земель у складі

Української держави», фактично відзначаючи напад радянсько-німецьких військ на Польщу [3, с. 59–61].

Із приходом до влади В. Ющенка на державному рівні з'являється тема УПА, уже в 2007 році президент підписує Указ «Про відзначення 65-ї річниці створення УПА» [5], що було схвально зустрівто західним регіоном України і викликало обурення на сході країни. У тому ж таки 2007 році В. Ющенко підписує іще один Указ (що іще більше поляризувало історичну пам'ять у суспільстві) «Про заходи щодо відзначення 60-х рокови операції «Вісла»» [4].

Таких прикладів можемо навести чимало, як от: у період каденції Л. Кучми на державному рівні відзначалися річниці ВЛКСМу, а у період каденції В. Ющенка відбувається героїзація С. Бандери [3, с. 59]. Звісно, що в українському суспільстві були і противники, і ярі прихильники обох, а тому поляризація історичної пам'яті в українському суспільстві продовжила наростати, що яскраво увиразнили події 2014 року.

На сьогоднішній день, в умовах повномаштабної російської агресії, проблеми формування державою історичної політики та історичної пам'яті в Україні посідають першорядне місце. Тому завданням політиків та істориків, і у першу чергу тих, хто працює у площині публічної історії, є вироблення збалансованої, грамотної та чіткої державної історичної політики та формування відповідних історичних наративів та історичної пам'яті. Адже від цього процесу, на пряму, залежить майбутня безпека держави.

Література:

1. Закон України від 20.04. 2000 №1684-III «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 роки». URL: <http://zakon0rada.gov.ua>
2. Набок С. Політика пам'яті в сучасній Україні: проблеми формування та контраверсійність наслідків. *Етнополітичний контекст суспільних трансформацій у сучасній Україні*. К., 2017. С. 227–273.
3. Стрільчук Л., Нінічук А. Війна пам'яті пам'ятіта війни пам'ятників у сучасних українсько-польських відносинах. Луцьк, 2019. 368 с.
4. Указ Президента України від 05.05.2007 №274/2007 «Про заходи до 60-х роковин операції «Вісла»». URL: <http://zakon2rada.gov.ua>
5. Указ Президента України від 12.10.2007 № 966/2007 «Про відзначення 65-ї річниці створення Української повстанської армії». URL: <http://zakon2rada.gov.ua>